

*“De parasiet is
degene die qua
compensatie per
definitie in gebreke
blijft. Hij is de
ondankbare bij
uitstek”*

Prof. dr. René ten Bos is filosoof en hoogleraar aan de Faculteit der Managementwetenschappen, Radboud Universiteit. Daarnaast is hij dean van het Honours Programma aan dezelfde universiteit en *honorary professor* aan de University of St. Andrews. Ook is hij auteur van columns, essays en meerdere boeken.

Wantrouwen, wazigheid en weerstand

Over management en het probleem van coöptatie

René ten Bos

19

Is kritiek op managerialisme mogelijk? In dit artikel wordt deze vraag niet alleen beantwoord, maar wordt die ook tegen de achtergrond geplaatst van het coöptatievraagstuk en wordt ingegaan op de vraag waarom coöptatie een wezenlijk parasitair verschijnsel is dat bovendien aan kapitalisme inherent is.

Jubilaris

Mijn vader werkte voor de Koninklijke Nederlandse Katoenspinnerij (KNKS) aan de Lansinkweg in Hengelo. Hij was daar twee jaar na de oorlog terechtgekomen en heeft er tot aan het faillissement van het bedrijf in de jaren zeventig gewerkt.

Ik herinner me nog zijn 25-jarige jubileum. Alle collega's zaten bij ons thuis aan geïmproviseerde tafels waarover lakens van dik, wit

plastic lagen. Ze dronken allemaal bier, veel bier. En ze aten handenvol gezouten pinda's. Ze rookten, ook allemaal. Meestal zware Van Nelle en als dat niet ging dan de halfzware variant van deze shag. Het bier kwam uit Groenlo, niet uit Hengelo. De kompels van mijn vader zwoerden immers bij Grolsch, omdat dit het bier voor de textielarbeiders was. Voor het Hengelose bier, dat de naam Brau kreeg en dat vooral werd gedronken

Iedereen vreet uit, vreet mee, vreet zich een weg door het netwerk van relaties of door de communicatiekanalen

door de metaalarbeiders in de stad, hadden ze minachting.

De mannen maakten een diepe indruk op me. Ze waren stoer en ze leken een saamhorigheid te kennen die ik nergens anders zag, al zeker niet op de middelbare school waar ik net een paar jaar naar toe ging en waar ik mensen uit een ander milieu dan het mijne tegenkwam. Saamhorigheid, realiseer ik me nu, heeft altijd iets looms, alsof de dynamiek of, misschien beter, het opportunisme in menselijke relaties weggezogen wordt. Saamhorigheid wil geen verandering. Natuurlijk dacht ik destijds nog niet over saamhorigheid na, maar ik herinner me de logge en ietwat barokke rook die tegen het plafond boven de hoofden van de mannen hing. Het was alsof in die waas een soort bovenindividueel brein zat dat die individuele breinen eronder aanstuurde.

Er waren ook vrouwen, ook al waren ze in de minderheid. Zij zaten niet aan de tafels, maar aan de gerieflijkere lage stoelen of op minder gerieflijke plastic keukenstoeltjes die in allerhaast uit de schuur waren gehaald wegens een gebrek aan zitplaatsen. Ook die vrouwen rookten, maar geen Van Nelle. Ze gaven er de voorkeur aan lege hulzen met filter door een kleine en eenvoudige machine te halen waarin tabak zat van het merk Heupink & Reinders. Het resultaat was iets wat op een echte sigaret leek, alleen veel

goedkoper. Die vrouwen rookten ook. Maar ze zaten wel ergens anders. Bij ons thuis zaten mannen doorgaans aan de eettafel en de vrouwen in de zithoek. De mannen hoog en de vrouwen laag.

Hoogte- of dieptepunt van de avond – het hangt er een beetje vanaf hoe je ernaar kijkt – was de toespraak van de baas van mijn vader. De manager spreekt zijn jubilaris toe. Het was Frits dit en Frits dat en deze Frits hoefde zich nooit zorgen te maken over zijn werk. Hij was trouw geweest aan de fabriek en, omgekeerd, zou de fabriek trouw zijn aan hem, net als aan alle andere katoenspinners.

De aanwezigen hoorden het allemaal aan, maar konden het niet bevatten. In die lome rooklucht balde zich een soort ongenoegen samen. Onbedoeld had de toespraak van de baas iets dreigends. Ongeveer tegelijkertijd met het feest voor mijn jubilerende vader waarden geruchten rond over de KNTU, de Koninklijke Nederlandse Textiel Unie, een samenwerkingsverband van vijftien weverijen, spinnerijen en andere textielfabrieken in ons land waartoe ook de KNKS behoorde. Deze unie zou namelijk failliet zijn gegaan of al failliet zijn. Niemand van de aanwezigen die het precies kon zeggen. Er kwamen vragen voor de baas, maar hij wist verder ook niets.

Hoe dan ook, ergens sloeg de feeststemming om. Iemand die zo nadrukkelijk het accent legt op vertrouwen als de baas van mijn vader verliest dat vertrouwen. Ik zag voor het eerst de onbetrouwbare manager. Hij wilde erbij horen, maar hij hoorde er niet bij. Hij kon de onheilswolken ook niet de andere kant laten uitgaan. Zijn woorden werden door niemand van de aanwezigen geloofd. Het was een déconfiture.

Ik kan me niet meer precies voor de geest halen hoe lang de katoenspinnerij nog is doorgegaan, maar bij mijn weten heeft het na 1973 louter een kwijnend bestaan gekend. Steeds weer werden mensen ontslagen en uiteindelijk was ook hij aan de beurt en wachtte hem de hel van de werkloosheid.

Fucking management

Waarom blijf ik zo lang stilstaan bij deze vage herinneringen uit een ander tijdperk? In die rookwolk zweefde een collectief wantrouwen tegen management, een wantrouwen dat je in de meeste boeken over organisatie- en bedrijfskunde niet tegenkomt en al helemaal niet in de instituties waar die boeken verspreid worden. Ik denk bij dit laatste niet alleen aan business schools, maar ook aan faculteiten bedrijfskunde op universiteiten of hogescholen of aan allerlei adviesbureaus. In al deze instellingen zijn mensen niet bezig met nadenken over wat er nu echt in organisaties of bedrijven gebeurt, maar wel met wat een oude vriend van mij, de Engelse organisatieantropoloog Martin Parker, niet lang geleden in *The Guardian* omschreef als een ‘*alphabet of mastery*’: MBA, MSc Management, MSc Accounting, MSc Management and Accounting, MSc Marketing, MSc International Business, MSc Operations Management.¹ Wat achter al die acroniemen schuilgaat is, aldus Parker, niets anders dan een hoop pseudowetenschappelijk gebrabbel dat mensen in ruil voor een probleemloze carrière en een hoop geld vervreemdt van wat er gebeurt in organisaties en bedrijven. Daarom roept Parker, tegenwoordig hoogleraar in Bristol, op de 13.000 business schools die de wereld telt onverwijld weg te bulldozeren en daarbij maakt hij voor geen enkele van deze instellingen een uitzondering:

‘Het type wereld dat door het markt-managerialisme op de business school wordt geproduceerd, is niet plezierig. Het is een soort utopie voor de welgestelden en rijken en studenten worden aangemoedigd zich in te denken hoe het is om bij deze groep mensen te horen, maar voor dit privilege betaal je wel een hoge prijs: milieucatastrofe, grondstoffenoorlogen, gedwongen migratie, ongelijkheid tussen landen, stimulering van hyperconsumptie en de instandhouding van ondemocratische praktijken op het werk.’

Parker windt er geen doekjes om en is zo verstandig om zijn betoog niet op lafhartige manier te nuanceren. Business schools, ook die op de universiteit, dienen niets anders dan het verderfelijke kapitalisme. Natuurlijk staat Parker niet alleen in zijn kritiek. De bekende managementgoeroe Henry Mintzberg (*Managers, not MBA's*) schreef alweer een tijdje geleden een boek waarin managers aangemoedigd worden juist niet een MBA-opleiding te volgen. In ons land riep Mathieu Weggeman in *Leidinggeven aan professionals, niet doen!* managers op om eindelijk eens op te houden professionals te koeioneren en te kleineren. Het gaat hier slechts om twee voorbeelden uit groot en nog steeds groeiend aanbod aan managementkritische literatuur. Parker zelf wordt vaak gerekend tot een groep academici die zich in de jaren negentig in met name het Verenigd Koninkrijk en Scandinavië verenigden onder de naam *Critical Management Studies*. Prominente leden van CMS, zoals Hugh Willmott, Gibson Burrell, Mats Alvesson of de helaas te vroeg overleden Pippa Carter, hebben zich van meet af aan gekeerd tegen bedrijfskundige opleidingen in het algemeen en business schools in het bijzonder. Burrell, destijds werkzaam in War-

wick, heeft nog een poging gedaan om een ABM-opleiding van de grond te krijgen: een opleiding die in alles het omgekeerde zou zijn van een MBA-opleiding. Over Burrell kom ik later nog te spreken. Wat de mensen van CMS met name verbindt, is dat ze organisatie- en bedrijfskunde te belangrijk vinden om alleen maar vanuit managementperspectief behandeld te worden. De Rotterdamse filosoof Ruud Kaulingfreks, met wie ikzelf ooit een paar boeken en artikelen schreef die ook passen bij CMS, vond dat er een organisatiekunde moest komen vanuit het perspectief van de secretaresses. Anders gezegd, van Schoevers leer je meer over het bedrijfsleven dan van een MBA. Damian O'Doherty, hoogleraar aan Manchester Business School, schreef ooit een boek over de zeven levens van Ollie, een kat die rondzwierf op de luchthaven van Manchester en die een grote verbindende factor was voor al het personeel aldaar. Alles is geprobeerd om dat managementperspectief te ondermijnen. En uit de voorbeelden die ik zojuist gaf, Mintzberg en Weggeman, blijkt dat die managementkritische geluiden niet alleen maar binnen CMS te horen waren. Het probleem is dus niet dat er geen enkel wantrouwen ten opzichte van dat managerialisme is geweest.

Nee, het echte probleem is dat al die business schools en bedrijfskundige opleidingen die dat managerialisme propagieren zo uitermate flexibel met alle kritiek omgaan. Wat ik hier bedoel, laat zich misschien het beste illustreren aan de hand van Parker zelf. Hij schreef een aantal uitermate lezenswaardige boeken met provocerende of misschien zelfs aanstootgevende titels als *Against Management* en *Fucking Management*, maar juist daarna kreeg hij tal van uitnodigingen om op business schools zijn verhaal te vertellen.

Dat is natuurlijk het beste bewijs voor het feit dat het gewoon niets uitmaakt wat aan de studenten (of cursisten, fellows, enzovoort) vertelt. Ik kan daar zelf natuurlijk ook over meepraten en ken het gevoel waar Parker over schrijft: *je kunt alles zeggen zolang je maar niet de illusie hebt dat er iets verandert*. Sterker nog, hoe harder de taal die je gebruikt om het kleinste spoor kritiek in de bijna hersendode business school student te krijgen, hoe enthousiaster hij of zij reageert. Men vond de les, de lezing of de toespraak heel herkenbaar, inspirerend en waar. En hoe vaker je dat te horen krijgt, hoe meer je beseft dat je bijdrage futiel is geweest.

Coöptatie

Je maakt deel uit van een bekende truc van het kapitalisme: ieder tegengeluid, sterker nog, iedere vorm van antikapitalisme, wordt enthousiast omarmd en zelf onderdeel van dat systeem. De term die hier in de literatuur voor gebruikt wordt, is *coöptatie*. In het Nederlands duidt dit woord op het verschijnsel dat leden van een vergadering, een raad, een vereniging zelf een beslissing nemen over wie een nieuw lid wordt of niet (in plaats van dat deze beslissing genomen wordt door een hoger orgaan). Het Engelse equivalent, *co-optation*, heeft echter een heel andere connotatie. De eerste keer dat ik de term tegenkwam was in de jaren negentig toen ik, net nadat ik en-

Het gezag, de macht, de elites, de bazen of de managers kunnen er vanzelfsprekend niet van uitgaan dat hun autoriteit eeuwig is

kele jaren, mijns ondanks, had gewerkt voor allerlei business schools en adviesbureaus, als extern promovendus werkte aan mijn proefschrift.² Ik las toen *The Conquest of Cool* van de Amerikaanse journalist en historicus Thomas Frank. Deze auteur beschreef hoe alle vormen van anticultuur, van Woodstock en hiphop tot kapotte spijkerbroeken en grafitti, zelf op een gegeven ogenblik deel gaan uitmaken van wat hij omschreef als consummentencultuur. Kortom, ook wat zich schijnbaar afkeert van het systeem, wordt door het systeem, als ware het een heuse fagocytose, opgenomen, omdat er met deviatie nu eenmaal goudgeld verdiend kan worden.

Frank beweert in zijn boek dat hij niet zozeer geïnteresseerd is in die tegencultuur zelf maar wel in de wijze waarop deze *gecoöpteerd* wordt door het kapitaal. Het ging hem om een analyse van hoe buitenissige en alternatieve levensvormen – van rebellerende jongeren tot arme mensen in haveloze kledij en van exotische leefgemeenschappen tot vreemdsoortige sektes – toch aantrekkelijk konden worden voor het internationale bedrijfsleven dat juist zo sterk normaliteit en routine lijkt aan te moeten. Het probleem bij dit type studies – en Frank geeft dit ook volmondig toe – is dat je eindigt met de nogal deprimerende constatering dat een ‘authentieke’ of ‘echte’ tegencultuur onmogelijk is, simpelweg vanwege het feit dat deze zich altijd laat coöpteren.

Je komt dus in feite tot de conclusie dat er in onze consumentensamenleving of in het kapitalisme geen uitwendigheid (*exteriority*) meer mogelijk is. Linkse intellectuelen als de inmiddels hoogbejaarde Fredric Jameson hebben precies hierin een totalitaire tendens gezien die het kapitalisme drijft. De oude

“*Het punt is natuurlijk dat die meester het liefst onzichtbaar is en blijft. Dat is de kern van coöptatie*”

marxist verzuchtte ooit dat het kapitalisme nog zal blijven bestaan als het de mensheid heeft uitgeroeid. Deze immuniteit voor kritiek of tegenbeweging laat zich ook vangen in een formule die naadloos van toepassing is op coöptatie:

‘If you can’t beat ‘em, absorb ‘em.’³

Als je niet van ze kunt winnen, zorg er dan voor dat je ze absorbeert. Het is, zou je kunnen zeggen, de levensader die door dat hele alfabet van master-opleidingen loopt, sterker nog, door het hele kapitalisme. Coöptatie betekent dat een bepaalde actor, bijvoorbeeld een bedrijf, een ondernemer, een bedrijfskundige opleiding op de universiteit of een verwaten manager die probeert zijn mensen voor zich in te palmen, een bepaald strategisch element adopteert uit een andere, desnoods tegengestelde logica zonder dat dit gevolgen heeft voor de eigen logica. Het hoeft geen verbazing te wekken dat co-optatie inmiddels een beproefde managementtechniek is die het doel heeft iedere angel uit potentiële conflicten in organisaties te halen.⁴ Wat mensen als Parker, Mintzberg, Wegman of ook ikzelf delen is de ervaring van het gecoöpteerd worden. We zijn onderdeel

geworden van een soort strategie die als een gerieflijke deken over het hele kapitalisme hangt. De harde les hiervan is dat er niets is wat gecoöpteerd kan worden. Alle vormen van verzet zijn uiteindelijk ijdel. *'Resistance is futile'*, zoals het ooit klonk in een spetterende science fiction-serie.

We hoeven hier niet in de inmiddels uitgebreide theorie over coöptatie te duiken. Het onderwerp heeft veel aandacht gekregen in onderzoek naar sociale bewegingen en dat hangt natuurlijk samen met de angst dat ook die bewegingen vroeg of laat gecoöpteerd worden. Het concept zelf werd ooit in 1948 geïntroduceerd door de vermaarde Amerikaanse socioloog en organisatiekundige Philip Selznick (1919-2010). Hij definieerde coöptatie als 'het proces waardoor nieuwe elementen in het leiderschap of in de beleidsbepalende structuur worden geabsorbeerd als middel om dreigingen voor de stabiliteit of het voortbestaan van de organisatie af te wenden'.⁵ Een bladzijde verder voegt hij er het volgende aan toe:

'Coöptatie weerspiegelt een spanning tussen formele autoriteit en sociale macht. De eerste wordt belichaamd in een bepaalde structuur en leiderschap, maar de laatste heeft van doen met subjectieve en objectieve factoren die de loyaliteiten en de potentiële manipuleerbaarheid van de gemeenschap bepalen. Als de formele autoriteit de uitdrukking is van sociale macht, is stabiliteit verzekerd. Als ze daarentegen gescheiden wordt van de bronnen van die sociale macht dan wordt haar voortbestaan bedreigd. Deze dreiging kan voortvloeien uit gevoelens van vervreemding of uit andere typen leiderschap die de bronnen van sociale macht controleren.'⁶

Coöptatie verschijnt hier dus als een manier om met die onvermijdelijke spanning om te gaan. Het gezag, de macht, de elites, de bazen of de managers kunnen er vanzelfsprekend niet van uitgaan dat hun autoriteit eeuwig is. Ze moeten dus strategieën bedenken die deze autoriteit bestendigheid kunnen geven en één daarvan bestaat precies in de poging als een kameleon te gaan lijken op wat potentiële bronnen van onrust zijn. Zoiets is vaak efficiënter dan harde onderdrukking, ook al is hier in de literatuur ook de nodige discussie over.

Wazigheid

Coöptatie is een *parasitaire* techniek. Om duidelijk te maken wat hiermee bedoeld wordt, is een klein uitstapje naar de filosofie noodzakelijk. Een van de grote raadsels in de geschiedenis van de wereld is hoe het toch mogelijk is dat kleine groepen mensen grote groepen mensen domineren. De onderdrukkers, schrijft de Franse filosoof Michel Serres (1930-2019), zijn relatief zeldzaam, terwijl de onderdrukten overal te vinden zijn. Onderdrukkers parasiteren altijd op de menigte. In organisaties betekent dit dat de bazen of de managers op arbeiders, medewerkers, professionals en anderen parasiteren. Dat wil zeggen dat ze van deze mensen iets nemen zonder dat ze voldoende of überhaupt iets teruggeven. De parasiet is degene die qua compensatie per definitie in gebreke blijft. Hij is de ondankbare bij uitstek. Vandaar dat we vaak ook een moreel sterk oordeel over deze parasieten hebben. Maar Serres gaat het helemaal niet om een moreel oordeel, want een leven zonder parasieten is niet alleen in de natuur, maar ook in de mensenwereld ondenkbaar. Iedereen vreet uit, vreet mee, vreet zich een weg door het netwerk van relaties of door de communicatiekanalen. Degene die zich

“Van Schoevers leer je meer over het bedrijfsleven dan van een MBA

gecoöpteerd voelt door business schools net zo hard als die business schools zelf. Het gaat vooral om de vraag hoe je je beweegt in die netwerken of in die communicatiekanalen en op welke knooppunten je je bevindt. Juist doordat je je verzet of ertegenin denkt, kom je dichterbij de opponent of tegenstander terecht dan je denkt. Dit is precies de mogelijkhedenvoorwaarde van coöptatie.

Managers, leidinggevend en politici zuigen de levenskracht uit mensen weg en de vraag is dan: wat geven ze ervoor terug? Doorgaans woorden, niets anders dan woorden.

Lucht dus: woorden over vertrouwen, over verandering, over flexibilisering, over het bouwen van de toekomst, over het belang van mensen, over efficiency, over gelijke rechten, over duurzaamheid, over ‘mensenmensen’ of over God weet wat. En steeds weer is er de onrust onder de ontvangers van al deze boodschappen en misschien ook wel, heel af en toe, onder de zenders: is het aanbod aan woorden genoeg?

Serres schrijft het volgende:

‘De menigte produceert, het kleine aantal beslist en kanaliseert de beweging. Uitbuiten wil zeggen de ruimte klaarmaken, beslissen, kanaliseren, enzovoort, allemaal als onderdeel van de strategiebepaling. Lange colonnes mieren verplaatsen zich op vastgestelde uren en dagen langs routes en wegen en nemen de voor hen bestemde po-

sities in. De meester is altijd allereerst een meetkundige, een topoloog, een kenner van de ruimte: zijn rijk is uitgestrekt. De meester weet altijd waar de slaaf heen gaat of heen zal gaan, hij heeft de loketjes bepaald en de paspoorten ondertekend. Toch komt het voor dat zich onder de talloze mieren een gerucht over een opstand verspreidt en dat er andere energieën verschijnen dan die waarvan we aannemen dat ze richting arbeid gekanaliseerd worden. De slaven binden dan de strijd met de meester aan. En soms dwingen ze hem te verschijnen.⁷

Het punt is natuurlijk dat die meester het liefst onzichtbaar is en blijft. Dat is de kern van coöptatie. Je gaat lijken op waar je niet bij hoort in de hoop dat je niet gezien wordt. Het is natuurlijk waar dat de menigte los kan gaan, er zijn immers altijd dit soort geruchten, maar het is iets wat relatief zelden gebeurt. Serres wijst erop dat dit met angst voor de onbestemde gevolgen van de opstand te maken kan hebben, maar het heeft ook te maken met processen onder de onderdrukten zelf. Want wie moet die opstand aan gaan voeren? Eén of twee helden die de woedende menigte of de strijdende klasse zelf gaan aanvoeren. Ze worden, zou je kunnen zeggen, de nieuwe meesters van de slaven die zich manifesteren als de ‘tegen-meesters’ van de oude meesters. Het Franse woord *contre-maitre*, dat ik hier vertaald heb met ‘tegen-meester’ betekent ook voorman, voorvrouw, cheff(fin) of ploegbaas. Wat Serres ons hiermee laat zien, is dat je niet ontkomt aan die gezagsverhoudingen, dat we er allemaal in kunnen vallen en eraan mee kunnen doen, dat met andere woorden de sociale werkelijkheid nooit iets anders oplevert dan coöptatie, hoe jammerlijk dat ook is voor mensen die echt vinden dat het roer om moet.

Ik citeer nog eens:

‘De slaaf kan zelf ook heel snel meester van de meester worden, enzovoorts. Hij is in deze zin een tegen-meester. Een ander soort meester tegen de meester. Diens opponent en toch heel dicht bij hem. In de *wazigheid* van zijn omgeving. En op deze wijze is de meester ooit zijn carrière begonnen.’⁸

In de wazigheid van zijn omgeving, *dans le flou de son voisinage*. De ervaring gecoopteerd te worden is bovenal een wazige ervaring. De vraag of je erbij hoort of er niet bij hoort is bovenal een vraag die nooit helemaal precies te beantwoorden is. Ik moet daarom altijd denken aan de eerdergenoemde Gibson Burrell. Al zijn ideeën over zijn ABM-opleidingen als alternatief voor MBA-opleidingen en ook zijn veelheid aan publicaties over organisatie-gerelateerde onderwerpen die je bij een gemiddelde managementopleiding niet tegenkomt hebben niet kunnen verhinderen dat hij, ten tijde van zijn werkzaamheden aan de Universiteit van Leicester, beschouwd en erkend werd als de beste universiteitsdecaan in Engeland. De man kreeg uiteindelijk, in 2021, ook een uitermate eervolle prijs, de zogenoemde *Richard Whipp Lifetime Achievement Award*, van de respectabele British Academy of Management. Het moeten allemaal wazige ervaringen zijn geweest voor deze tegen-meester.⁹

Weerstand breken

Wat ik destijds door die rokerige waas bij het feest voor mijn jubilerende vader meende te bespeuren, was de onwil van textielarbeiders om zich door wie of wat dan ook te laten coöpteren. Die baas ging af als een gieter. Er had iets ongehoords plaatsgevonden. Even

draaiden de machtsverhoudingen zich om, maar ik herinner me ook goed hoe, twee dagen erna mijn vader ’s avonds laat weer op zijn fiets naar de KNKS ging om daar zijn gebruikelijke nachtdienst af te werken. De noodzakelijkheden van het bestaan hadden toch weer elke weerstand gebroken.

Noten

1. Martin Parker (2018) 'Why we should bulldoze the business school', in: *The Guardian*, 27-04-2018, zie: <https://www.theguardian.com/news/2018/apr/27/bulldoze-the-business-school>.
2. René ten Bos (2000) *Fashion and Utopia in Management Thinking*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
3. Geciteerd in: Thomas Frank (1997) *The Conquest of Cool*. Chicago: Chicago University Press, p. 7.
4. Zie voor een kritische beschouwing: Thomas Andersson en Roy Liff (2018) 'Co-optation as a response to competing institutional logics: Professionals and managers in healthcare', in: *Journal of Professions and Organization* 5, pp. 71-87.
5. Philip Selznick (1948) 'Foundations of the theory of organization', in: *American Sociological Review* 13, 1, pp. 25-35, p. 34.
6. Selznick, p. 35.
7. Michel Serres (1980) *Le parasite*, pp. 110-111.
8. Serres, p. 112.
9. Die wazigheid moet nog sterker zijn geworden toen Burrell ongeveer tegelijkertijd te horen kreeg de University of Leicester School of Business (ULSB) besloten heeft om alle mensen die daar, geïnspireerd door Burrell en onder de noemen van *Critical Management Studies* onderzoek deden, redundant te maken. In een brandbrief schreven Burrell en collega Simon Lilley het volgende: 'The stated purpose of the reorganization is a proposed disinvestment from 'critical management studies and political economy' in order to refocus research expertise on data analytics, entrepreneurship, innovation, operations and logistics, with 6 new appointments to be made in these areas, by those using, we are told, only quantitative skills.' Een eindje verderop staat dat de sfeer in de business school 'increasingly intimidatory' is. Kennelijk komt ooit aan alle coöptatie een eind. We mogen niet berusten, schrijven Burrell en Lilley helemaal op het einde van de brief. Zie: https://ulsb16.com/wp-content/uploads/2022/01/11_all-staff-information.pdf.